

V O T U M

Jaśnie Wielmożnego JMćci Pána
S T A N I S Ł A W A
Hrabi ná Wisniczu y Jaróslawiu
LUBOMIRSKIEGO,

Márszałká Wielkiego Koronnego,

Ná Wálnym Senatús Consilium

M I A N E,

w Wársawie die 28 Majj Anno Domini M D C C.

5565
XVII.3.
72

Oniewasz zokazyi Gubernatorá Rvgkiego, y záczeplenia przez niego ludzi W. K. M. wyniknęła okázya do woyny z Krolem Iego Mćią Szwedzkim w Inflánciech, jáko Wálszá Krolewska Mość Pan moy miłościwy *Senatum informare* ráczyłsz w Propozycyey swoiey. Co tak niespodzianą *causavit* Woynę tak uálece, że *improvisa magis feriunt jacula*. *Mature* *Senatus* uważać musí, áby y Májeřtatowi W. K. Mći zdrową rádá, y assystencyą w tak wielkiey y niebespieczney okázycy *non desit*, y Rzptey nieostrožnością swoią, álbo domysleniem się tego, co mu nie sámemu tylko *resolvere* należy, nie uwikłáł. Tę tedy wszystkie Punktá *Propositionis* W. K. Mći naybárdzicy ná tey funduią się przyczynie, ná ktorey prawie to całe zakláda się *Consilium*. A naprzod

Impreżá Inflantská zda się, że *ad Consilium nostrum* nie należy; z drugiey zaś strony zda się, że należy.

Rationes pro prima parte te są: że *inchoare bella vel indicere*, iest *negotium pertinens ad omnes tres Ordines*, y pogotowiu *resolveri* nie może, co iest *Iuris integrę Reipublicę*.

Z drugiey zaś strony pokázuić się, że Woyná nie ma się dopiero záczynac, ále iuz iest záczeta. Przeto *in casu emergenti*, áby *Respublica* nie zostáwála *inconsulta ob periculum accidentale*, czemuby *in instanti providere* nie mogła, nie powinna byđż przecię *sine Consilio* opuszczone, *non ut decidatur circa Principale, sed ut provideatur detrimento publico circa accidentale*. Trzeba tedy *distingvere Senatús Consultum, à Consilio statús*. *Consilium statús vertitur circa consensum omnium Ordinum*, *Senatús Consultum* zaś przy Rezydentách *ab integris Ordinibus* utwierdzone, ma *potestatem*

A

tem

tem ząbiegania rzeczóm, y rątowania się *in casibus subitaneis*. Iąko to mamy przykłady, że kiedy Szwedzkie Woyskå weszły były do Polski, *tractabantur resolutiones concernentes totam Rempublicam*, iąko *opportune tempori & necessitati serwientes*; å przećię o to zå złe nie miała Rzeczpospolita, y owszem *probavit*. Bo kiedy przypadek przyniesie *occasionem rerum*, prędzeyby *periculum* przyszło nå Rzeczpospolitą, ålbo *emolumentum* ućiekło, niżby się Rzeczpospolita ziąchåłå, y tåkby ålbo pożytek swoy õpuściła, ålboby była przyczyną dobrowolną swego niebespieczeństwa.

Już tu tedy *casus fert*, że to *Consilium*, ktoreby *omnes tres Ordines* formowåć powinny, musiało *mutare naturam ex necessitate eventus*, y ząbiegåjąc prędko *malis Reipublice*, obraca się *in Consilium necessarium, bo repentinum*.

Jedno tedy zda mi się obråć sobie musiemy z tego dwoyga; co pierwey lepiey uczynić: czyli *interrogare Rempublicam*, czyli *non deserere*? *Deserere* zås niegodzi się, y zoståwić *in periculo Regnum* zådnyå miårå, *etiam absentibus integris Ordinibus*. Zåczym wolno, rozumiem, *occurrere Consilio repentinis casibus Reipublice*.

In hoc tedy *fundamento* tylko mowiąc, do czego nås *publica necessitas, non arbitrium consulendi* prowadzi, tåk mi się zda, że nie jest *presentis loci & temporis investigare* tu wprzod, & *ponderare motiva & rationes* tey zåczętey od W. K. Mći imprezy. Bo *cognitio rationum & cause hujus emergentis*, nie do nås tylko słamych, åle do całych Stånów Rzeczypospolitey nå Seymie należy, ktorym W. K. Mość nie wåtpię, że *satisfacies*, iąko dokumentåmi *legitime* w tym *necessitatis*, tåk światu całemu Manifestem språwiedliwości chwalebnych dzieł swoich.

Tåm *patebit*, iezeli tå imprezå wyniknęłå tylko *ex motivo solius arbitrij Wålzey Krolowkiey Mći*, czyli *ex fundamento Krolowkiey obligacyey recuperandarum avulsarum partium Regni ex vinculo Iuramenti*. Tåm się uzna y to, iezeli Krolowie, Pånowie nås, iąko *primus Ordo & Capita Reipublice*, mogå *reclamare contra anteriora Pacta nociva, vel non observata Reipublice per subsequenter invasionem & hostilitatem invalidata*, w czym *Regna nunquam prescribunt*, ile zå odezwaniem się świezo *novi Regnantis* po wzięciu Korony, iąkos W. K. M. teraz uczynił. Y iezeli *oppressiones Civium Indigenarum Regni Poloniae in Ducatu Lithvanie contra Pacta, są vindicabiles* przez Krolow, y *induunt naturam rationis defensivæ*. Jezeli Krolowie mogå *suscitare justam causam Reipublice, violentis pactis sepultam*. Jezeli *patebit necessaria causa potioritatis*, że gdybyś był W. K. Mość nie odezwał się do *Inflant*, tedy znalazłby się był *vicinus* tåkowy, kto-

ktoryby był o Rydze pomysłał zagrodzeniem Prává, *propriario Iuri, & pretensionibus validioribus Reipublice.*

Te wszystkie rzeczy *magna reflexionis & rationis Status integri*, roztrząsać tu *in Senatus Consulto non est nostrum*. To się zaś godzi, żebyśmy myśleli, aby *ex hac repentina occasione* nie przypadło co *Reipublice nocivum vel dedecorum* przez opuszczenie rąk w okazyey tak wielkiej y niebezpieczney.

Vertitur náprzód w tym *honor & integritas Majestatis*, ktorey *bona malaq. primario ad Rempublicam pertinent*. Potym *securitas* Granic Wászey Krolewskiej Mości y całej Rzeczypospolitey, y ubezpieczenie onych *ab hostilitate adversarij*, co *indubitata imminet*, y prędko pora terażnieysza odkryć musi. Zkąd *convenientius* bydz sądzę, wprzód o obronie y bezpieczeństwie Rzeczypospolitey *in instanti* pomysleć, aniżeli tu *de legitimitate* zaczętey wojny, iako *nec suo loco, nec tempore, infructuose* kontrowertować. Bo tu *de legitimitate belli* nic decydować nie możemy, a Prowincye Rzptej dla niegotowości stracić możemy.

Aby tedy Rzeczypospolitey *securitati providere*, choć *defensivè* iako nayprędszy; to nie może bydz, chyba *viribus & armis*. Bo *rationibus Status* nie odwróciemy *tempestatem*, iezeli z własnych sił gotowości nie ukazemy. Przeto potrzeba, abyś W. K. Mość zniósł się z Ich Mościami Pány Hetmánami oboygá Narodow, o rozporządzeniu Woyská, żeby odpor dać potędze, ktoraby *imminere* mogła. Bo *ex qualicunq. occasione* niebezpieczeństwo następuie, godzi się *providere securitati* iezeli nie *offensivè*, tedy przynámniey *defensivè*; nie ná to: aby *indicere bellum* (bo to do całej Rzeczypospolitey należy, y Scymowi *reservatur*) ale aby wstret uczynić *imminentibus periculis*. Rzeczypospolitey zaś nie pokazać sił swoich, kiedy sąsiedzi w Domu Rzeczypospolitey *aream dimicationis* uczynią; y bez potęgi zostawać, byłoby to nie tylko *ignominiosum*, ale y wielce *periculosum, & injuriosum*.

Cum foederatis też *Principibus Vicinis*, ktorzy trzymają *litora maris*, należałoby mieć iako nayprędszą konferencyą y pewność, aby *positivè* deklarowali, iezeli *assistent solide & realiter* W. K. Mći, y aby dali słowo, że Okrętom z ludźmi do lądow *accessum* nie pozwolą, y przez Pánstwa swoje żadnych ludzi do Granic W. K. Mći nie przepuszczą, bo bez tego upewnienia trudno mam radzić W. K. Mći, abyś *dubiam sortem & onera belli* sąm ná ramię swoje brał.

Do tego y Porty Kurlandkie iako naywárowniey *Præsidjs* osądzić, aby y z tamtego brzegu wszelkiej potędze wysiádającej ná ląd zabiezc. Z czym się tu nie szerzę, bo to *ad Consilium bellicum* nalezc ma. *Mature* iednak wprzód *ponderare*

rare wszystkie *ardua*, ktoreby ta Woyná za sobá póciagnęła, życzę W. K. Mości.

A náprzed uważyc należy, że Rzeczpospolita wszystkie brzegi morskie w nie swoich, ále cudzych rękách ma, *nihil possidet maritimum*, áni *Classes* żadnych formować nie może, ktoreby zastępowały przystępu cudzych okrętów woiennych. V kogo inszego tedy, nie u nas te wrotá od morzá są w rękú do Krolestwa Polskiego, tákdálece: że onym do nas nigdy nie záwarte, nám zaś do nich nigdy nie otwarte. Trzebá tedy mieć wprzód *Cathegoricam securitatem fidelis & sincera colligationis cum Vicinis maritimis*, áby szczerze bronili, y niepozwaláli przystępu *parti adverse*, áby (iákom námienil) *communi operá* zabiegać *hostilitatibus* od morzá.

Ale iezeli tylko *fortunam* W. K. Mći *respicient* Przyiácciele, wedlug owey powieści: *Prosperas res omnes sibi vendicant, adversa uni imputantur*; á co gorzsa, iezeli *in turbido* będą chcieli co ná Rzeczypospolitey podczas iákiego, strzez Boże, niesztęścia (od czego *res humane* nie są wyięte) *in partem suam* potym Tráktátami wymusić; ábo wyciągnąć, byłby w tym error wielki *fallacis spei*, y nie bez szkody y wstydu musiałoby się mowić: *Non putáram*.

W tey tedy kondycyey rzeczy terážnieyszych, luboby spráwiedliwych, ále że iezcze wátpliwych, áni *Consensu Ordinum* ztwardzonych; życzyłbym *more Iani utraq; facie prospicere eventibus*, áni się iezcze wyrzekáć, ábo ustępować *rationes* záczętey Imprezy od W. K. Mości, ile po wziętey Fortecy Dynemundzie, która iuz jest w rękách W. K. Mći, áni też *reijcere* ofiarowaney przez wielkich y przyiázných Rzeczypospolitey Monárchow medyácyey. Ktora to *brevis pausa rerum* będzie *magistra cum tempore soliditatis* Przyiácciołku W. K. Mości, y lepicy náuczy, poki się medyácyá nie skończy, iezeli *firmitate fundamento* takowa Woyná mogłaby się prowadzić. Da czas przeyzrzenia się lepicy, ná ktorą stronę obroć się W. K. Mći będzie należało y gruntowniey, czy ná *continuationem belli*, czy ná *meliorationem pacis*. A kiedy *mediatio Principum Amicorum* zátámuie nieco *Armistitio precocitatem hostilitatis*, *lucraberis* czas W. K. Mość, doniesć to caley Rzeczypospolitey, czego my tu *resolvere sine tribus Ordinibus* nie możemy; y tylko *obviando periculis repentinis, sensus, non decisiones* podáiemy.

Ale y tá ofiarowana W. K. Mći przez wielkich Monárchow medyácyá, *maturá indiget reflexione*, iáko bez Deputátów Rzeczypospolitey ná to wysádzienia, miałby się ten *Actus* fundować. Bo niewiem iezeli *Commissarij ex solo Senatu* wysádzieni,

dzeni, mogliby temu *sufficere ad dandas declarationes integrum Corpus Ordinum concernentes*, gdyby Deputatow *tertij Ordinis Reipublicæ ad Consilium W. K. Mći* wysładzonych nie było, ile kiedy *recens docet exemplum*: że do wśpokoienia nie dawno zachodzących w Prusiech z Xiążęciem Iego Mćią Elektorem Brán-deburłkim interweniencyi, z Seymu *ab Equestri Ordine* názna-czeni byli Deputaci.

Ablegátowi też Krolá Iego Mći Duńskiego *prima Executio Pactorum*, przez tak wiele lat ieszcze *non practicata* (tymże sposobem *dubius hereo*) iáko ma byđz deklarowana y rezolwo-wána, kiedy tá rekwizycya *spectat ad eos, quorum est condere & interpretari*. Przyidzie tedy y w tym podobno W. K. Mći *ad Consilium Status omnium Ordinum* zawięsić *cathegoricam declarationem*. Wyślucháć iednák godzi się *Propositiones ex Senatüs Consilio*, áby one donieść Rzeczypospolitey, y Krolá Iego Mći Duńskiego *in desiderijs* iego *ex integro Ordinum Consilio*, potym *resolvere*, obiecawşy mu w tym po Conferencyi *cum Ordinibus* prędká deklaracyá.

Conferencya zás *cum Ordinibus Reipublicæ* do zabiczenia tym wśzytkim *occurencyom, & periculis promanantibus*, powin-naby byđz iáko nayprędsza. Pierwszy sposob iest Seymem, który iezeli *ob longitudinem solennitatum, & molem suam* byłby *pro remedio expedito & prompto*, zważyć dobrze potrzebá: lubo *Constitutione* obiecány iest Seym ná Wiosnę, ále podobno ná ten czas *non sperabantur* takie *repentine occasiones rerum*, iákie *casus tulit*.

Iezeli tedy *pericula hostilitatis* záttrzymane byđz mogą, po-ki Seym *non determinabit* rzeczy, zyczyłbym W. K. Mći zło-żyć Seym, y oraz *satisfacere promissioni* przeszłego Seymu. Ale iezeliby tylko *mora nociva, & sola securitatis Reipublicæ im-pedimenta* z tąd vrość miały; bo *servatis consuetudinibus & so-lennitatibus* według Práwá, nie przyszloby Seymowác, áz nay-prędzezy *in Augusto*, á *hostilitas* pierweyby się zaczęła *ab utrinq;*, niżby zgromádenie Stánów Rzeczypospolitey w tey mierze determinowáło *modum & remedia*, ktore iáko nayprędzezy są potrzebne. Zyczyłbym raczey záżyć tego sposobu, który brá-li przed się Krolowie Ich Mśc *Antecessores W. K. Mći in simi-libus occasionibus*, kiedy się co tráfiło náglęgo y niebespieczne-go, to iest: *Denuntiabant* przez złozenie Seymikow iáko nay-prędszych *necessitatem Reipublicæ*, y skłádáli Conwokacyá *cum Deputatis* z Seymikow *in minori numero*, dołożywşy w Vniwertál-ko potrzeby *resolutionum ad hunc solum casum*, ktoreby *tractari* miały. Táka Conwokacya była *ex Senatüs Consilio* od Krolá Ie-go Mći Kázimierzá zložona *Anno 1658.*, y miała iźczęśliwy

B

skutek.

skutek , á Seym *cum solennitatibus* ná inszy czas odłożony. Z tey dopiero Conwokacyi, mogłyby się dać *declaraciones* , tak Krolowi Iego Mći Duńskiemu , iáko y *resoluciones Mediatorum, ex consensu trium Ordinum.*

Mieysce zaś *hujus Convocationis* kędyby bydz miało? rozumiałbym, żeby bliżey tey ściány , ktora *exposita est periculis* , nie tylko dla prędszey o wszystkim wiadomości , y potrzebnych Ordynánfow , ále y tráktowania rzeczy, ábo vspokoienia onych *cum partibus*, prędkiego, y wygodnego.

A że W. X. Litewskie naybliższe jest y naypodlegleysze z tey okazyi niebezpieczeństwu , także y tá część Infant, ktora *sub Dominio Reipublicæ* y z Kurlándyą zostáie, gđzieby musiała bydz *Sedes Belli semper miserrima* , tedy áby prędsza y sposobnieysza od támtych Stron wiadomość, tudzież & *obices periculis à Consilio viciniori* mogły bydz bez omieszkánia, rozumiałbym, áby tá Conwokacyá odprawiła się w Wilnie, ábo w Kownie , z czego te *commoda sequentur.*

Náprzod, bliskość tych Kráioy, ktorym *succurrere* potrzeba; táż bliskość y dla potrzebnych dekláracyi wszelkim Tráktátom y Medyácyom od Rzeczypospolitey. *Fama* przytomności W. K. Mći & *Ordinum efficacis autoritatis* , *rebus & ponderi* ich *opportuna*, ile kiedy *robore Reipublicæ* do tego wsparcia będzie. Ktore to *robur* z przytomną Rádą *Ordinum Reipublicæ* , vczyni wielki wstřet rezolucyom *Adversarij*, kiedy powágá W. K. Mći z Rzeczpospolitą bliska będzie , y doda sercá y *stimulos*, wierności támeicznym Obywátelom , y *celeritatem* wízelkim Tráktátom , ktoreby bez Rzeczypospolitey bydz nie mogły rezolwowáne. *Sequetur* táżie zá tym, y sposobnieysze wszystkich difidencyi w W. X. Litewskim vspokoienie, kiedy prezencya W. K. Mći *solari efficaciam* rozpędzi *nebulas* , á przywroci *lumen & animam* rozroźnionym sercom, zá przytomną interpozycyá W. K. Mći. Tym tedy sposobem idąc, *non reijcies* W. K. Mći *Principum Amicorum Mediationem* , áni teź *deseres justas Causas Reipublicæ* , stánawszy rowno *Viribus & Iuribus potens* ná drodze ná obie strony gotowey, *medius inter arma & Pacem*. *Abbreviabis* przy tym *remoras Consiliorum, importunas* záwsze *magnis conatibus* , á zachowasz *suam prerogativam Ordinibus* , & *non deeris* przez to *Glorie* wielkich dzieł swoich, kiedy *cum Consensu Reipublicæ* to vczynisz , co pausa krotkiego czasu w támtych Kráiách náuczy *ex progressu rerum* , ábyś potym Seymowi *fructus maturiores summe prudentie Regie* , iáko y wáleczney ręki swoiey, chwalebnie przyniośł *cum immortalitate* wielkiego Imienia swego.

W inszych zaś Punktách , w ktorych slyszę zgodne zdánia
Ich

Ich Mćiow M. M. PP. *uniformiter* przedemną mowiących, y iá *consentio*, iáko niemniey y ná sátsfakcyá Ludźiom wielkim *in Re-*
publica nie tylko z sámey sáfuszności, ále *Et ex consideratione meri-*
torum Ich M. M. M. Pánow, iáko to w Długu náleżyтым *pro ex-*
pensis I. M. P. Krákwkiego M. M. P. W suplemencie I. M. P.
Woiewodźie Łeczyckiemu Posłowi Wielkiemu W. K. Mći. do
Porthy. I. M. P. Woiewodźie Kiiowfkiemu, M. M. P. , zá kto-
rym *ipsa merita loquuntur*. Tudzież I. M. P. Stároście Chełmskie-
mu; I. M. P. Sekretárzowi teyże Ablegácyi, y innym Ich Mćiom,
ktorym tá *debetur* od Rzeczypospolitey *Et equitas Et gratitudo*.

Zátoczenie záś Obozu, y inne *Consilia securitatis Et mo-*
mentorum rei bellicae, zostáwuie *summae prudentiae Et reflexioni* Ich
MM. PP. Hetmánow oboygá Národow, iáko niemniey *Et*
Consilio Bellico, do ktorego *in hoc proposito* tá referowác się ma
gruntownieyszá y sekretnieyszá w rzeczách terážnieyszých *di-*
spositio.

Interim, sámná conwenieneya *rei exigat*, ábyś W. K. Mś
do wysłuchánia I. M. P. Ablegatá Krolá Iego Mći Duńskiego,
wysádził Deputátów z Senátu, ktoremu wysłuchánie nie moze
denegari, nie tylko *ex rationibus Iuris, Civilisq; consuetudinis Gen-*
tium, ále *Et propter rationes informandae Reipublicae* w Instrukcyi
od Wálzey Kroléwskiej Mći ná przyszłe Seymiki.

A ná koniec wielką w tym reflexyá mieć zyczę, iczeli,
(iákom powiedział) Seym czy Conwokacyá wziác przed się.
Bo Conwokacyá mozesz W. K. Mć złożyć gdzie się będzie po-
dobáło *pro exigentia necessitatis*. Seym záś nie będzie mógł byđz
bez Práwá osobliwego, chybá w Wárszawie; á *distantia a rebus*
agendis dáleka, y bez bliskości tám Osoby W. K. Mći sińaby
zászkodziło *decisionibus necessarijs circa resolutiones Et occasiones op-*
portunas. Náturá záś *hujus praesentis coniunctura* táka iest: że
prędko *subera suberare* potrzebá, álbo ná stronę dobrej impre-
zy, álbo pożytecznego pokoju. Bo *Adversario tractu temporis*
síły przybędą, y potrofze co raz więcey wysádzác będzie lu-
dźi Okrętami, y ták do Woyny iák y do Pokoju *duriores* po-
tym co dáley będą *Conditiones*. Kiedybyś tu tedy W. K. Mś
w odległości Seymował, támby *Adversarius* gospodárował w
bliskości, vpádliby *animo* támečni Obywátele, *desperarent*, y
poczytáliby *desidia Vicini Amici Et federati*, przybliżyłyby *me-*
dia Adversario co raz większe, y byłoby to *Consilium* Seymo-
we, iákie niegdy było zá czásow pierwfzey Woyny Ko-
záckiey, że kiedy w Wárszawie rádzono, w ten czás Białá-
Cerkiew y inne Fortece Rzeczypospolitey Kozacy odbieráli,
y *ab ipso Consilio Reipublicae* ginęła *Respublica*. Dla tego *magnis*
actionibus trzebá záwsze *propius adesse, quam abesse*.

Drugie zaś *impedimentum resolutionibus* byłoby z tąd. Ze Seymując otworzyłby się *laxior Campus sribendarum Legum ad libitum*, z kąd niezgodą & remora, a *necessitates presentes* wzięłyby się, albo poszły na stronę, z kąd zgubą y szkodą. W Conwokacyi zaś nie pisaloby się nic, tylko to, co *concerneret indemnitate Ordinum Reipublice, & securitatem a periculis presentibus*.

A jeżeliby na koniec bez Seymu bydź nie mogło, tedy *minus malum eligendo* już Dwuniedzielny obrac sobie lepię, ale bliżey tamtey ściány niż Wárszawą, y to *cum ea prescriptione & asssecuratione* w Instrukcyách, że się żadne *penitus* Máterye, tylko *remedia ad presentem casum, & inducendam inter Ordines Regni confidentiam* traktować nie będą. Bo inaczey *presentio* wielkie z tąd *pericula*, y boday *non irremediabilem casum* Rzeczypospolitey.

To z obligacyi moiey *fideliter & sincerè* doniołszy *presenti Consilio, & consummatissima* Ich M. M. M. Pánow *prudentie*, kończę vnizonym podziękowaniem W. K. M. Pánu memu Miłosciwemu, nayniższe oddając z mieyscá mego zá to dzięki, że ani *precocitas querendæ gloriæ*, ktora jest *celerrima*, y pozyskania *Provinciarum ablatarum* Rzeczypospolitey, nie vniosła *plus ultra Consilium equanimissimam & Regiam mentem* W. K. M. *sine communicatione* wprzod tego Rzeczypospolitey *presenti*, *Consilio*: iáko nie mniey y zá to; żeś *Heroico & Paterno in Rempublicam animo*, same tylko Rzeczypospolitey dobro vpátrując, tak wielką wziął przed się imprezę, y oraz *asssecurationem acquisitorum pro Republica* *Diplomate suo* tak Oycowsko y dobrośliwie Rzeczypospolitey *præcavere* deklaracyą swoią Páńską ofiarowales. Czego iáko *Secula Posteritati*, tak *ipsa Posteritas Seculis*, nie wygásła w sercách Oyczytych *inscribet* pámięcią.

